

U L A Ş I M A R A Ç L A R I

John Berger

*Bu ülkenin sesleriyle
Konuşmayı öğrenmek
Jeremy Cronin*

Bu fotoğrafları birer ulaşım aracı gibi kullanın. Yolculuk edin. Bilet ya da pasaport gerekmiyor. Yaklaşın. Terbiye sınırlarını zorlayacak kadar. Her an kalkıyorlar. Sürücülerini vaka mahallindeler —çoğunlukla da fotoğraf makinelerini ve kendilerini hatırı sayılır bir tehlikeye atarak. Ama yolculuğu yapmakta olan bizler için böyle bir tehlike yok—yalnızca, adalet uğruna, dişlerine kadar silahlanmış bu adamlara karşı, fotoğrafların bizi götürdüğü yerde kendi kötü beyaz iktidarlarını savunmak için nükleer bir bomba bile imal etmiş bu adamlara karşı savaşılması, kimi zaman kuşaklar boyunca savaşılması gerektiğine dair bir hatırlatma. Yaklaşın.

İstatistikler gerçekliğin ancak yaklaşık bir resmini verebiliyorlar. Buradaki nüfusun beşte dördü —yani 25 milyon can— oy hakkından yoksun. Sürekli olarak yerlerinden edilen bu insanların yaşayacakları ve çalışacakları yerleri seçme hakları yok. Apartheid yasalarına göre, toprakların 'bantustan' diye anılan ve yaşayabilmelerine elvermeyecek kadar verimsiz olan yüzde onüçünde yaşayabilirler ancak. Ailelerinin geçimini sağlamak isteyenler —geçici bir sözleşmeleri yoksa— kendi ülkelerine yasadışı göçmen konumuna düşüyorlar. Şehrin kıyılarındaki tenke mahallelerinde yaşayanların çoğu işsiz. İş bulanlarsa dünyanın en fazla sömürülen sanayi işgüçlerinden birini oluşturuyorlar. Beyaz azınlığın ortalama ömrü 73.9 yıl; beşte dört çoğunluğunsa 59.8. İlk kalp transplantasyonunun yapıldığı bu ülkede 50,000 siyah çocuk kötü beslenmekten ölüyor. Ama açlık, diye cevaplıyor Kötülük, Afrika'ya içkindir! Geçen yıl Güney Afrika'da 2,000'den fazla çocuk anneleriyle birlikte hapsedildi. Mahpusluk da mı Afrika'ya içkin? Alın fotoğrafları yaklaşın. Terbiye sınırlarını zorlayacak kadar.

Kadınlar ve erkekler yaşadıkları barakaların kapısına çıkıyorlar. Fotoğraf makinelerine bakıyorlar. Ziyaret etmekte olan bizlere bakıyorlar. Asık yüzlüler. Bir adam omuzlarından birinde geçmişin yükünü taşıyor, öbüründe çocuğunu. Tarih, dünyadaki bütün üniversitelerin dışında, bu kadınlarda ve çocuklarında ve adamlarda cisimleşmiş. Ve bunun farkındalar.

Hayatı sevin. Bu dünyaya bahşedilmiş gümüşü gibi olun ve hayatı sevin. Bir hapisciyi andıran bu apartheid devletinde hayat sevillebilir olduğundan değil, sevillebilir olan her şeyin kaynağı hayat olduğu için. Crossroads'a, Cape Town'un yakınlarındaki tenke mahallesine inin. Orada bulunan herkes yasadışı. Evleri yıkılacak. Toprak düzlenecek. Kovulacak, sürülecek, dövülecekler. Gidecek hiçbir yerleri yok. Evlerini hiçbir yer üzerine inşa etmişler. Çocuklarına bakın. Diğer her yerdeki çocuklar gibi onların da bir adı var. Diğer çoğu yerdeki çocukların aksine, yakında onlara bir numara da verilecek, polis bilgisayarlarında bir kayıt numarası. Bakın. Anneleriyle babaları onlara bir mekân sağlamış, kendi adlarıyla kendileri olabilecekleri bir mekân; seviliyorlar. Kendilerinin diyebilecekleri ya da oturabilecekleri bir metrakare yeri olmayan bu anneler, bu babalar çocuklarına mekân vermiş. Buralarda 'casspir' diye anılan panzerler, insanları kalplerden süremez. Burada casspirler iktidarsız.

Marks'ın proletaryanın giderek yoksullaşacağı ve zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi kalmayınca varasıya sömürüleceği; kapitalistlerin de giderek ve oranlanamayacak ölçüde zenginleşeceği yolundaki öngörüsü, dünyanın Güney Afrika dışındaki bütün sanayileşmiş ülkelerinde yanlışlandı. Burada kehantci gerçekleşiyor. Marks'ın öngöremeyeceği proletaryanın siyah, kapitalistlerin de beyaz olacağıydı. İzi silinemeyecek bir hakikat.

Teneke, saç ve ambalaj kâğıdından yapılmış bir evde bir süpürge duvara yaslanmış, hiçbir yere inşa edilmiş evin kadını yerleri onunla süpürecek.

Evlerinden yüzlerce binlerce mil ötedeki göçmen işçiler için yapılmış bir barakada, kadınların yalnız lâfı var. Tek tek barakalar arasında normal bir aile hayatı, bir elbombasından hindistan cevizi sütü çıkacağı vaadi gibi bir şey.

Evet, direniş var. Korku da. Korku, nasıl olmasın? Barakalara yaklaşırken, kendisiyle sürekli olarak birlikte yaşanılan korkunun bazen nasıl yenileceğini sormak daha doğru olur.

Yeni katledilmişlerin yeni tabutlarında genç gövdeler, ama aynı zamanda ağırlığını bütün siyahların sırtında hissettiren bütün tarih de var. Ce-

nazelerde KURŞUNLAR BİZİ DURDURMAYACAK kelimeleri yazılı. Gençler gözleriyle gördüklerine inandıklarında ve bu inancı yaşamaya başladıklarında, güzellikleri onları durdurulmaz kılıyor.

Daha da çok sayıda insan kurşunlarla öldürülebilir elbette. Ama o zaman da, şhitler olarak, güzellikleri ölümsüzleşiyor.

Bütün bunlar kırbacın acısını, annenin yasını, sakat kalanın umutsuzluğunu bir an için olsun hafifletmiyor. Bir an için bile olsa...

*Şok birlikleri sokaklara döküldü
Anneler bulaşıklar gözyaşlarıyla yıkıyor.*

Heinz Willemse

Daha da yaklaşın. Etkileri ve neden-sonuç kurallarını kestirmek, burada bulunamayacak bir hesaplılığa ait şeyler. Burada geleceğe dair umuttan başka bir şey yok. Güzel bir umut. Ama umudun dışında gelecek şimdiden turamar edilmiş, yükünü her omuzda hissettiren geçmiş felaketin devamından ibaret. Burada sonuçlar başka yerlerde hesaplandığı gibi hesaplanamaz. Yalnız umut ve onun kardeşi, korku. Ve bu yüzden —ziyaretçilerin bunu anlaması zor— çocuklar KURŞUNLAR BİZİ DURDURAMAZ diye yazıyor ve yazacak.

Askerî resmî geçitlerden birine gidin. O üniformalılar lanetlidir. Bunu yüzlerinde görebilirsiniz. Umuttan yoksun ve silahları ve canice buyrukları dışında hiçbirşeyleri olmayan bu insanların yüzleri ufalarak domuz jambonlarını andırmaya başlamış. Seyredin. Her şeye sahipler. Ülkenin serveti, kurşun geçirmez zırhları, kendi evleri, büyük aileleri, uşakları, banka hesapları, plajları, yaları, 74 yıl sürecek bir hayat beklentileri var—ama umutları yok. Birini sevecek olurlarsa, sevdiklerini sunabilecekleri tek şey omuzladıkları silahlarını doldurup beklemek. Her şeye sahipler ama umut onları terketmiş. Hepsi kendi kendilerinin kabadayısı kesilmiş ama kabadayılardan koruyabileceği bir şey kalmamış. Yönetici sınıflar öldürücü sınıflar haline gelmiş.

Öldürücü sınıflar şarkı söyleyemez. Evsizler söylüyor.

*Merhamet Ana, Merhamet Ana
Canavarın dişlerini
İliğimize geçirdiği
Bu mutsuz günlerde
Acıdan sarkmış bir seste
Yaşıyorsun Merhemet Ana*

Kcoropetse Kgositsec

Öldürücü sınıflar yalanlar basıp dağıtıyor, yeni hukukî koşullar icad ediyorlar. Eskilerini papağan gibi tekrarlıyorlar. Küfrediyorlar. Emir veriyorlar. Ama sözlerin bağıışı artık yeniden edinemeyecekleri bir şey. Bu yüzden korkuyorlar, aslanlardan, leoparlardan ya da vurulabilecek herhangi başka bir şeyden değil, sözlerden korkuyorlar.

İşte, sömürgecilerin bir zamanlar Ümit Burnu diye adlandırdıkları liman olan Cape Town'un dışında işsiz güçsüzlerin bir başka kampı daha. KTC kampı. Derme çatma bir sığınakta bir yatağın üzerinde bir aile. İşleri ve pasaportları yok, bu da bu yatağın üzerinde bile yasadışı oldukları anlamına geliyor. Daha önce de başka 'sığınak'lardan otuz, kırk kere kovulmuşlar. Anne başka bir ülkedeki başka sürülmeleri çağırıştıran ekose bir etek giymiş. Ayakkapları yatağın altına sıralanmış. Masanın üzerine temiz bir gazete kâğıdı serilmiş. Elbiseler tertipli bir şekilde katlanmış. Birinin üzerinde çiçek desenleri var. Kullanılmış ambalajdan yapılmış bu sığıntaktan irticalen bir yuva inşa edilmiş. Ziyaretçilerine bakmıyorlar. Onlardan bir şey ummuyorlar. Hatırlıyorlar. Başka bir şeyi.

*Atalar bizi ırmağın tecellisine çağırıyorlar.
Çektiğimiz acının yettiğini bildiklerinden;
Onlar aracılığıyla bir düşün içinde yüzüyoruz, hedefsiz.
Ama ola ki zaaflarımızdan ötürü teslim oluruz
Yavaşça zihinötesinin derinliklerinde kayboluruz diye
Adlarımız sevincin mutlaklığından korunmalı,
Sevgimiz eski alevlere dayanarak sürmeli.
Uzak dünyalar hakkında bitmeyen öyküler anlatmak için
Bu paspasın üzerinde toplanmalıyız.
Öykümüze eski bir mirasın görkemini vermek
Sonra da bizden genç olanlara alkış tutmak için
Bu yeterli.*

Mazisi Kuncene

Ölüer de savaşıyor. Onların suçsuzluğu, katillerin suçuna karşı savaşıyor. Bu öylesine bir suç ki, öldürücü sınıf, kendilerini suçlamakta olan bayrağın renklerine dahi tahammül edemiyor. Ashrey Kriel'in cenazesindeki toplum polislerinin Şefinin yüzünü inceleyin. Tabuttan yırtmaya çalıştığı bayrak, Afrika Ulusal Kongresi'nin bayrağı. İnsanların da kâğıt gibi yırtılabileceğine inanıyor. Bir gün evinde olanları yırtıp atmaya başlayacak. KTC'deki kamptaki ailenin aksine artık hiçbir şeyin tadını çıkaramaz. O yeteneğini kaybetmiş. Elleri ancak kavrar ya da burkabilir.

Bir başka cenaze. Bu sefer, Lesotho'da, bir polis baskını sırasında öldürülen AUK üyelerinin. Tabutun ardında yürüyen yaşlılardan birincisi beyaz bir kadın. Yumruğunu kaldırmış. Öylesine kırılgan jesti, ama yine de ilan etmekten geri kalmıyor: Direnişi ve zaferi. Tabutu taşıyanlardan da biri beyaz bir kadın. Yaklaşın. İkisinin de sırtlarını

çevirmek ya da saklanmak için bir nedenleri yok. Nasıl olsa gizli polisler onlar hakkında koca dosyaları var. Bu dosyalara göre onlar, kendi ırk ve vatanlarına ihanet etmişler; teröristleri destekliyorlar; komünistlerle kınıştırıyorlar. Tabutu taşıyananın kılık kıyafeti bile kadının mahkûm olması gerektiğini kanıtlamak için yeterli.

Lütfen yüzüne bakın. Ciddi bir yüz. Şu an kendi vicdanına çok yakın. Yanak yanağa yürüyorlar onunla. O, başka tür bir yurtsuzluk seçmiş; ve sol omzunda tarihin yükünü taşımayı. İnşallah bu fotoğrafı hiç unutmam. Gelecekte çekilmiş bir fotoğraf, barbarlığın öte yakasında.

Bu Johannesburg'da Mayfair tren istasyonu. Bir grup madenci onları eve götürcek bir tren bekliyor. Altın şirketleriyle olan oniki aylık sözleşmeleri sona ermiş. Yeniden yasadışı olmuşlar. Yorgun duruyorlar, üşümüş, yönlerini şaşırmış. Bunlar, topraktan servetin simgesi, simyacıların tılsımlı cevheri olan şeyi çıkartan insanlar. Kardeşleri de elmas için aynı şeyi yapıyorlar. Onlarla yüzyüze kaldığımızda, hiyerarşinin ne anlama geldiğini görmüş oluyoruz. Toprağın altında, en altta, facianın yanbaşında duruyorlar: ürettikleri ise yalnız en üste gidiyor. Fotoğraf otuz yıl önce çekilmiş.

1985'te Güneş Afrika Sendikalar Kongresi kuruldu. Afrika'daki en büyük sendikal örgüt. 1987'de demokrasi için özgürlük Beyanması'ni kabul etti.

Bugün bir grevi ziyaret edin. İşçiler bir konuşma dinliyor. Oturmuş, gözleri kendilerini hitap edilmekte olan sahnede, bir dinleyici kitlesi oluşturmuşlar. İfadelerini daha yakından inceleyin. Her biri kendilerinin de asıl aktörlerden biri olduğunun ve görünmez bir seyirci kitlesinin de onları izlemekte olduğunun farkında. Bu ikinci, görünmez kitlenin içinde kiralık katiller, casuslar, polis şefleri ve muhbirler var. Ama aynı zamanda bu ikinci kitlenin içinde tarihin hapisanesini kırmaya çalışan mahkûmlar da var. O gün gelecek.

ZİNCİR kelimesinin anlamı bağlayan ve birarada tutan olacak. Fermanla değil özgürce seçilen eylemle. "Sanatçı" dedi John Muafangejo, Namibia'dan bir oymacı, "zincirlerle, onları kökünde koparmak için mücadele ediyor". Kökünden kopmak.

Aleksandra kasabasındaki konserde bir mola verin. Şair "Jingles" davullar eşliğinde gösterisini yapıyor. Her yerde olan bir görünmez duvarın üzerinden bakıyor. İnsanlara duvarın öte yanında toprağın ufka kadar uzandığını hatırlatıyor. Duvarın ötesine konuşulabileceğini ve bunun işitilebileceğini gösteriyor. Konserden kısa bir süre sonra "Jingles" bilinmeyen silahlı kişiler tarafından öldürüldü. Bu noktada sanat insanı korumuyor.

Bir kız çocuğu, onu götürecektir olan arabaya iteklenmekte olan babasının eline dokunuyor. Elinin o jestini hatırlayın. O kendisinden hiçbir şeyin yırtılıp alınamayacağı bir el, çünkü eşlik ediyor, gözden yitmekte olan arabada, hücrede, mahkeme salonunda sözsüz bir eşlik olarak sürüyor. Bu vahşi aynılık ânında inancın mümkün kıldığı bir birleşme var.

*Kuşkusuz, konuşamıyoruz
Kendimiz olarak, birbirimizle.
Hâlâ yirmi metre, bir koridor
Sayısız kilit var aramızda.*

Jeremy Cronin

Özgürlük Savaşçısı T-shirtleri giymiş iki genç adam, öldürülmüş yoldaşlarından birinin mezarına veda topraklarını atıyorlar. Başları eğik, çünkü yoldaş sonsuza dek kaybolmuş ve benzeri bir daha asla olmayacak. Geri dönüşsüz. Sevgiyle söylendiğinde dehşet veren bir söz. Ama toprağı atan ellerinin hareketleri kararlı. Biri, atmadan son kez kavıyor toprağı. Toprağı atmış olan ikinci el ise düz ve gergin. İkisi de ne yaptıklarını tam olarak biliyorlar. Zaten aynı olan umutları bastırılmaz olsun diye, yaşayanlarla ölüleri birleştiriyorlar.

Gerçek dönüş yolculuğu için herhangi bir renkli dergideki herhangi bir reklam fotoğrafını kullanabilirsiniz. Beklemesiz ekspres servis. Bütün sınıflara açık. Köpekler girebilir. Ama Tarih, hayır.

Çeviren: İskender Savaşır